

OB PODELITVI NOBELOVE NAGRADE

Letošnja podelitev Nobelove nagrade za literaturo srbskemu pisatelju Ivo Andriću je dogodek, ki ga je vsa Jugoslavija sprejela z živim zadoščenjem. Predvsem zaradi tega, ker je bilo s tem izrečeno tako rekoč uradno mednarodno priznanje pisatelju, čigar zanesljivo in prodorno pero poznamo, ki poznamo in že od nekdaj cenimo njegov tenki, ostri občutek za vse, kar se zapletenega in protislovnega tare v človeku, in ki o njem vemo, da spričo dognanosti, uravnoteženosti in pomembnosti svojega literarnega dela izkazano priznanje v polni meri zasluži.

Z zadoščenjem pa je bil sprejet ta dogodek v nemali meri tudi zaradi tega, ker je bil s tem prvokrat deležen te nagrade Jugoslovan, se pravi pisatelj tistega evropskega zemljepisnega in zgodovinskega prostora, ki se zaradi specifičnih, zelo raznovrstnih in izjemno trdih zgodovinskih okoliščin vse do nedavna ni mogel povzpeti do svoje družbeno politične neodvisnosti in avtonomnosti in katerega ljudstvo je zidalo svojo kulturo v nenehnem boju za svoj goli obstanek in za enakopraven položaj z drugimi, materialno in kulturno bolj razvitimi narodi. In če je Andrić velik del svojega opusa posvetil prav temu specifičnemu historičnemu aspektu, mislim, da je ravnal kot pisatelj, ki ima razvit čut za to, kar je značilno in potemtakem bistveno.

Ta boj za obstanek in za kulturno emancipacijo je kajpa danes v odločilni meri dobljen, ni pa do kraja izbojevan, ker do kraja izbojevan nikoli biti ne more. Očitno pa je, da se je premaknil v novo, višjo in morda manj trdo in surovo fazo. Med zunanja znamenja, ki govore temu dejstvu v prilog, je vsekakor šteti tudi letošnjo izbiro pri podelitvi Nobelove nagrade za literaturo. Ta visoka nagrada namreč ne pomeni le mednarodne afirmacije samega nagrajenca, saj je Ivo Andrić to afirmacijo v znatni meri dosegel že pred tem, ampak pomeni tudi nedvoumno afirmacijo srbske in z njo vseh ostalih jugoslovanskih literatur. Moralne investicije, ki so jih vlagali v kulturo rodovi skozi stoletja, se očitno začenjajo obrestovati tudi v mednarodnem merilu. In zdi se, da mineva tisti čas, ko so se dela jugoslovanskih avtorjev prebijala v svet le sporadično, po volji naključja, da o čisto drugotnih, neliterarnih in obskurnih pobudah v tej zvezi sploh ne govorim.

Toda kakor je navedena prognoza sama po sebi vzpodbudna in pozitivna, tako mislim, da ob nji ne gre zapirati oči pred nekaterimi manj prijetnimi, pa nujnimi zaključki, ki ji sledijo. Z večjo odprtostjo nasproti svetu bodo jugoslovanske literature vsaka zase postavljene v nov, zahtevnejši položaj, pred ostrejše in manj prizanesljive kriterije. Začel se bo daljnosežen in koristen proces, ki bo odplaval vse, kar je v njih duhovno jalovega, življenja nesposobnega in kulturno deficitnega, vse, kar se zateka v tople grede pretiranega samozadovoljstva in za pritlikave plotove provincialne omejenosti ali prav tako provincialnega, malikujočega epigonstva, boječ se vsake malo ostrejše sapice, na svoja ramena pa bo, nasprotno, vzdignil vse tiste današnje in bodoče aktivne literarne ustvarjalce, ki bodo duhovno in umetniško dorasli temu novemu položaju in sposobni, da tem višjim kriterijem v polni meri zadoste. Kajti v dialogu s svetom, ki se nezadržno začinja, se bomo merili sami in nas bo svet meril po tem, koliko mu imamo dati in kaj mu imamo povedati.

Drago Šega

NA DRŽAVNEM POSESTVU

Ivo Andrić

V mestni okolici se med iztrebljenimi, revnimi gozdički in nepravilnimi površinami nerodovitnih, sivih peskovin kakor oaza razprostira neveliko državno posestvo. Prijetno te preseneti dolina z obdelanimi površinami, z dolgimi in pravilnimi črtami rastlinjaka, z gospodarskimi poslopji in z belimi stanovanjskimi hišami, na nji se ti odpočijejo oči. Tukaj živi petnajst družin, z njimi pa dva samca, Era in Mikan.

V tem malem svetu šestdesetih duš se dogaja vse tisto, kar se godi v velikih skupnostih, v mestih in državah, vse: od ljubezni do sovraštva, od zlahtne nesebičnosti do brezsrčnega izkoriščanja, od nizkotnosti do vzvišenosti, od največjega junaštva do strahopetne boječnosti. V malem se dogajajo tukaj tudi prav izjemne usode sveta. Zaradi slabih redov v šoli se dekleta zastrupljajo s sodo, delavski sinovi opravljajo doktorat iz filozofije in naznanjajo to v časnikih, bosonoge žene beže v srajci skoz okno pred možem, ki jih v pijanosti in v prazni ljubosumnosti preganja z nožem, dobri, veseli stari zakonci obhajajo med sinovi, hčerami, vnuki in pravnuki zlato poroko. Ambicije tudi tukaj zastrupljajo ljudem življenje in medsebojne odnose, sovraštva tlijo leta in leta, velike ljubezni vznikajo hipoma ter ugašajo počasi in žalostno.